

ANTROPOLOŠKA PEDAGOGIKA IN FRANC PEDIČEK

JOŽE RAMOVŠ⁸

Ključni pojmi: *Franc Pediček, pedagogika, antropologija, antropohigiena, antropologizacija pedagogike, redukcionizem*

Key words: *Franc Pediček, pedagogics, anthropology, anthropohygiene, anthropologisation of pedagogics, reductionism*

Povzetek

Avtor v prvem delu prispevka utemeljuje aktualnost navidezno tautološkega pojma antropološka pedagogika in Pedičkovega življenjskega prizadevanja zanjo. Stanje pedagoške teorije in prakse je v zadnjih desetletjih 20. stoletja izgubljalo svoje uravnoteženo središče v celostnem pojmovanju človeka. V ospredju so se izmenjevala različna psihološka, sociološka, biološka in politološka spoznanja in teorije. Nad oblikovanjem celostnega človekovega doživljanja sebe, drugih ljudi in narave ter nad vzgojno vadbo veččin za sožitje in osebno rast je prevladovala težnja po zgolj razumski izobrazbi. Pedagogika je ob teh redukcijah izgubljala svojo vzgojno moč in ugled v družbi. Rešitev problema je celostno gledanje na človeka v njegovi telesni, duševni, duhovni, sožitni, razvojni in bivanjski razsežnosti ter upoštevanje vseh potreb, zmožnosti in obrambnih mehanizmov v vsaki od teh razsežnosti. Analiza Pedičkovega znanstvenega, publicističnega in praktičnega pedagoškega dela, prav tako pa njegovega osebnega življenja kaže, da je bila njegova temeljna težnja celostna antropološka pedagogika. To smer je na znanstveni in praktični ravni razvijal v svojem več kot pol stoletja trajajočem strokovnem delu vse do smrti.

Abstract

In the first part of this article the author substantiates the actuality of a seemingly tautological term anthropological pedagogics and Pediček's life-long straining for it. The state of the pedagogic theory and praxis had in the past decades of the 20th century lost its centred focus in a holistic approach to human beings.

⁸ Jože Ramovš (roj. 1947) je socialni delavec in dr. antropologije. Zadnji dve desetletji dela predvsem na področju socialne gerontologije in medgeneracijskega sožitja. V ospredju njegove znanstvene in akcijske pozornosti so zlasti solidarno sožitje in komunikacija med mlado, srednjo in tretjo generacijo, osebna priprava na kakovostno staranje in družbena priprava na pojav velikega deleža starega prebivalstva ter zasvojenosti in omame. Na teh področjih oblikuje in uvaja nove programe, ki temeljijo na antropohigieni – to je preventivni koncept vsakdanje samopomoči in solidarnosti, ki jo razvija skupaj s celostnim antropološkim pojmovanjem človeka in z metodiko socialnega učenja v skupinah.

In the foreground several different psychological, sociological, biological and political realisations and theories had been changing. Striving after the education of the mere ratio had prevailed over the shaping of the entire human consideration of himself, other people and nature and over the educational abilities of cohabitation and personal growth. Alongside these reductions, pedagogics has been losing its educational strength and esteem in the society. The solution of the problem is a holistic view on a human being in all his physical, mental, spiritual, symbiotical, developmental and living dimensions; considering all his needs, capabilities and defence mechanisms in each and every of these dimensions. The analysis of Pediček's scientific, publicistic and practical pedagogical work, as well as his personal life shows that his principal aspiration was holistic antropological pedagogics. He was committed to developing this line on a professional and practical level in his more-than-a-half-of-a-century-long professional work up to his death.

Čemu govorimo o antropološki pedagogiki?

Pojem antropološka pedagogika je po obliki tautologija. Vsaka pedagogika je antropološka – to je človeška (gr. *ánthropos* = človek). Samo ljudje lahko vzgajamo svoje potomce. Otrokova učljivost je naravnana na razvojni dialog z življenjskimi izkušnjami odraslih; pri tem znanje, izkušnje in moralna odgovornost odraslih v otrocih najdejo sogovornika. Vzgoja je dialog odraslih in otrok: odrasli tako uresničujejo svoj smisel, otroci pa dosejajo osebno svobodo in samostojnost za nadaljnje vodenje kulturnega razvoja človeštva.

Živalske 'pedagogike' ni; je le dresura, vadba, pri kateri se žival lahko marsičesa nauči, nikoli pa ne more doseči svobodnega izoblikovanja osebne samostojnosti. Prav tako ni mogoče govoriti rastlinski 'pedagogiki', – rastline gojimo, vrtnarimo. Še manj je mogoče govoriti o strojni 'pedagogiki', – stroje, posebno sodobne elektronske, lahko le programiramo, pri čemer neživa snov v nasprotju z živalmi in rastlinami niti ne čuti človekovega poseganja vanjo. Čemu smo torej v naslovu za Pedička tautološko poudarili, da je njegova pedagogika antropološka?

Franc Pediček (1922–2008) je prijatelju Antonu Trstenjaku (1906–1996) sam šegavo dejal, da mu zavida njegovo antropologizacijo psihologije. S tem je povedal, da je Trstenjak pred njim uspešno razvijal celostno antropološko psihologijo in da se tudi Pediček sam zavestno trudi za antropologizacijo pedagogike.

Pedičkov 'zaostanek' za Trstenjakom ni naključje in še manj pomanjkljivost. Pedagogika je namreč v vsakem času odvisna od trenutnega razvojnega stanja psihologije, sociologije, biologije, ekonomije in nenazadnje politike. To ne pomeni, da ni samostojna veda, pač pa, da je najbolj družbena med vsemi družbenimi vedami. Izkušnja kaže, da pedagoška teorija večinoma sledi trenutnemu psihološkemu pojmovanju človeka in sociološkemu pojmovanju družbe ter je hote ali nehote, vede

ali nevede, bolj ali manj potopljena v vzgojni diktat trenutne politike in družbene usmerjenosti. Redki duhovni velikani so bili v pedagoški teoriji ali v vzgojni praksi samonikli ustvarjalci, ki so presejali aktualne ožine navedenih in drugih, pedagogiki nujno potrebnih pomožnih ved, ter javnomnenjsko ozračje, zlasti pa samoumevno zahtevnost politike, da je pedagogika njena dekla. V evropskem prostoru je bilo nekaj takih samoniklih pedagoških genijev na teoretičnem, zlasti pa na praktičnem polju vzgoje, npr. Janez Bosko v 19. st. v katoliškem okolju Italije (Bianco, de Ambrogio, 1974) in Anton Semjonovič Makarenko v 20. stoletju v komunističnem okolju Rusije (Makarenko, 1950; 1963). V Sloveniji sta takšna Franc Pediček s svojo antropologizacijo pedagogike in Anton Trstenjak z antropologizacijo psihologije.

Da bi osvetlili pomen, ki ga je imela in ga še ima antropologizacija pedagogike, se moramo ozreti po miselnem razvoju evropske kulture v 20. stoletju, še posebej na področju znanosti o človeku in družbi.

Pedagoško stanje proti koncu 20. stoletja

Cvetoči razvoj znanosti v novem veku je dosegel v 20. st. do tedaj nepredstavljen uspeh v več smereh. Tehnološke aplikacije so omogočile materialno preskrbo in udobnejše življenje, boljše zdravje in skoraj dvakrat daljše pričakovano življenje. Ob skoraj izključni usmerjenosti v materialni napredek je ostala zapostavljena pozornost na osebno človeško rast in medčloveško sožitje. Znanosti in vede se so medtem na teoretičnem in metodološkem polju nenehno delile v nove veje in specializacije. S tem so omogočile sodoben materialni napredek, ki je velika vrednota in izjemen dosežek človeštva, medtem pa je pozornost na sistemsko celoto narave, življenja in človeka zakrnela. Onesnaženje narave, ki je materialni negativni stranki učinek parcialnega gledanja, so sama znanost, civilna družba in politika v drugi polovici 20. st. spregledale in danes vlagamo velik napor v celostno skrb za ohranitev narave. Nič blažji pa ni bil negativni stranski učinek v družboslovju, kjer je še posebno hud prav v pedagoških teorijah in vzgojni praksi.

Osnova vzgoje so družboslovne vede o človeku in družbi, zlasti psihologija, sociologija, ekonomija in politologija. V prisposodbi lahko vzgojo primerjamo s kolesom. Človekovo življenje in življenje skupnosti se razvija tako, da kolo življenja teče po tleh konkretnih razmer, enkrat po bolj ravnih in gladkih, drugič bolj strmih in razdrapanih. Os na kolesu življenja je živ realen človek, obod kolesa pa so psihološka, sociološka, ekonomska, politološka in seveda tudi biološka, tehnološka in druga znanja, ki omogočajo in zboljšujejo uravnotežen tek kolesa po poti konkretnih življenjskih razmer. V času polpretekega razvoja je začel ta sistem razpadati: vede na obodu kolesa so postajale tako specializirane in zaverovane vase, da v praksi niso več videle svoje skupne osi, ki je njihov edini smisel; niso več videle celotnega človeka. Pedagoške teorije in metodiko pa ustvarjajo in v javni sferi tudi izvajajo pedagogi, ki so usmerjeni pretežno v eno ali drugo od specializiranih družboslovnih

ved, npr. v psihologijo – tu pa spet v eno ali drugo od številnih psiholoških teorij. Isto velja za usmerjenost drugih pedagogov v specializirane sociološke, ekonomske, politološke, biološke ali druge usmeritve.

Ko neka znanost ne vidi več celote stvarnosti in realnega človeka v njej, postaja ideologija. Tedaj ne govorimo več o psihologiji, sociologiji, biologiji, ekonomiji, politologiji, ampak o psihologizmu, sociologizmu, biologizmu, ekonomizmu, politologizmu. To so *redukcionizmi*, *patološki duh današnjega časa* (*Pathologie des Zeitgeistes*) ali *sociogene kolektivne (psevdo)nevroze*, na katere je opozarjal psihoterapevt Viktor Frankl in ugotavljal, da tovrstne množične družbene zablode vodijo v množične psihosocialne stiske in motnje (Frankl, 1987: 114 sl.).

Poglejmo to patologijo našega časa na primeru prispodobe kolesa za pedagogiko. Pri pedagoškem redukcionizmu posamezne znanosti in vede niso trdna mesta na obodu kolesa, ki bi enotno služile teku življenja, da je boljše in lažje. Kolo vzgoje se več ne vrti okrog osi celovitega človeka, ki živi v realnem družbenem in naravnem okolju. Psihologizem je pedagoška ideologija, ki poskuša doseči, da bi se kolo vzgoje in življenja vrtelo okrog njene točke na obodu kolesa – okrog določenih psiholoških spoznanj o človeku. Enako je s sociologističnimi, biologističnimi, ekonomističnimi, politologističnimi in drugimi redukcionističnimi prizadevanji v pedagogiki in v vsakdanji vzgoji. Ena od vidnih posledic tega je, da so starši, učitelji in poklicni vzgojitelji sami v sebi čedalje bolj negotovi pri vzgoji, čedalje bolj so nemočni pri vzgojnem delu, v družbi in pri mladih pa jim upada ugled.

Dogajanje, ki pedagogiko nehote vodi iz uravnoveženega teka okrog osi celostnega gledanja na človeka v omahovanje iz ene v drugo delno teorijo o človeku in njegovem oblikovanju, lahko osvetlimo še z drugega zornega kota. Razsvetljenski razvoj je zadnji dve stoletji v evropski kulturi posvečal vso pozornost 'razumu', zanemaril pa je oblikovanje 'srca', to je celostnega človekovega doživljanja (Ramovš, 1990), pri katerem imajo pomembno vlogo čustva, celostna motivacija na osnovi volje do smisla, duhovni in etični imunski vzgib vesti ter socialni imunski vzgib solidarnosti. Razum je glavno človekovo 'orodje' za storilnost in s tem za materialno preživetje. Sadovi razumskega razvoja so imetje, denar, znanje, samozavest, položaj in družbena moč. Za osebno zorenje, medčloveško sožitje, za duhovnost in kulturo pa je odločilno celostno doživljanje. Razum je nujna sestavina doživljanja, ki pa je podrejena celoti človekovega osebostnega razvoja ter medčloveškega sožitja in sožitja z naravo. Razum s spoznanji je sredstvo za celostno človekovo doživljanje, osebostni razvoj in sožitje. Kolikor je v evropski kulturi goli razum prevladoval nad celostnim doživljanjem, toliko so osebostna rast posameznikov in družbeno sožitje skupnosti postajali kronično socialno bolni. Gre za podobno patologijo, kot če denar, ki je sredstvo za prodajanje in kupovanje materialnih dobrin in storitev za življenje, postane cilj in gospodar nad življenjem posameznika ali družbe. Posledice racionalističnega razvoja naše kulture se najhuje kažejo v pedagogiki 'pameti brez

srca', v težnji po zgolj izobraževalni šoli brez vzgoje. Tej težnji, ki se s politično silo uveljavila v prvem desetletju samostojne Slovenije, se je zelo upiral Pediček v zadnjem obdobju svojega življenja; njeno prevlado je doživljal kot najhujši udarec v svojem življenju.

Pedagoške razmere so torej ob koncu 20. stoletja zahtevale novo, ekološko, celostno izhodišče. Ta zahteva je tem bolj pereča, če upoštevamo razvojno stisko evropske kulture zaradi današnje demografske krize. Osnova za novo izhodišče pedagogike je celostno pojmovanje človeka, celostni antropološki pogled nanj.

Celostna antropološka pedagogika

Človek je najbolj kompleksen znan sistem v vesolju. Poslanstvo pedagogike kot vede in kot praktične stroke je pomoč pri vzgoji tega sistema. Odločilna je vzgoja človeka kot celote, saj je pri vsakem sistemu bistvo prav njegova sistemska celota. Sistem deluje in se razvija le kot celota, in sicer po zakonitostih samodejnih povratnih vzgibov. Ko kak del sistema odpove, ga je treba 'ozdraviti' in znova vključiti v delovanje, kot se to dogaja pri živih sistemih. Če se to ne zgodi, sistem 'odmira', to je razpade na podsisteme, ki se kot gradivo znova povezujejo v večje sisteme.

Ta spoznanja sistemske teorije v polnosti veljajo tudi za razvoj človeka in vsake skupnosti. Pri tem je vzgoja usposabljanje človeka, da prepozna pristne človeške potrebe in zmožnosti v vseh svojih razsežnostih, da potrebe uravnoteženo zadovoljuje, svoje zmožnosti pa zdravo razvija. Tako za pedagogiko kot za človeka, ki mu pedagogika pomaga pri njegovem razvoju, je torej odločilnega pomena poznavanje celostne podobe človeka. Zato bomo na kratko prikazali celostno podobo človeka, kakor jo razvijamo pri antropohigieni (Ramovš, 1996; 2006) – vedi za učinkovito vsakdanjo pomoč sebi in drugim, da bi znali in zmogli zdravo živeti ter oblikovati lepo sožitje z vsemi v svojem vsakdanjem življenju.⁹ Antropohigieno razvijamo zlasti na osnovi celostne antropologije Antona Trstenjaka¹⁰, dimenzionalne antropologije in logoterapije Viktorja E. Frankla¹¹ (1905–1997), spoznanj Jakoba

9 Praktična antropohigiena je obravnavana v knjigah: Ramovš, Jože: *Sto domačih zdravil za dušo in telo. Antropohigiena* (1. del 1990, 2. del 1994, hrvaški prevod 1998). Na gerontogogiko in medgeneracijsko sožitje aplicirana antropohigiena je opisana v obsežni monografiji: Ramovš, Jože (2003): *Kakovostna starost. Socialna gerontologija in gerontagogika*.

10 Med Trstenjakovimi knjigami so orisu človeka posebej posvečene: poljudnoznanstveni knjigi *Hoja za človekom* (1968) in *Po sledeh človeka* (1992, ponatis 2010) ter znanstveni monografiji *Človek bitje prihodnosti. Okvirna antropologija* (1985) in *Človek končno in neskončno bitje. Oznanjevalna antropologija* (1988).

11 V slovenščino je prevedenih več njegovih knjig, osnovna je *Zdravnik in duša* (1994), največji uspeh je doživelo delo *Kljub vsemu rečem življenju DA* (1993), izbor njegovih del je *Človek pred vprašanjem o smislu* (2005). Prav tako je prevedeno v slovenščino več dobrih logoterapevtskih knjig Franklove najbolj znane učenke Elisabeth Lukas.

L. Morena¹² (1889–1974) o skupinski naravi človeškega učenja, personalističnih spoznanj o dialogu Martina Bupra¹³ (1878–1965), spoznanj Gabriela Marcela o treh ravneh dojemanja¹⁴, Emmanuela Levinasa (1906–1995)¹⁵ o osebni etični globini solidarnosti, o razvojnem vzgonu ljubezni Solovjeva¹⁶ (1853–1900), spoznanja o daru bivanja in možnostih za prečenje nepremostljive razdalje med osebami, ki jih razvija sodobni francoski filozof Jean-Luc Marion (roj. 1946)¹⁷. Gradimo pa tudi na lastnih spoznanjih o človekovem doživljanju¹⁸.

Antropohigienski pogled na celostno podobo človeka ima šest razsežnosti. Telesna, duševna in duhovna so osnovne, sožitna, razvojna in bivanjska sestavljene. V vsaki od njih so številne potrebe, ki so človekova motivacijska razvojna energija, in potrebam odgovarjajoče zmožnosti, da se človek lahko celostno razvija. Našteli bomo razsežnosti ter glavne potrebe in zmožnosti v vsaki od njih.

1. **Telesno (biofizikalno) razsežnost** ima človek skupno z vso drugo živo in neživo naravo; to je človekov organizem z vsemi organi in organskimi sistemi. Glavne *telesne potrebe* so: potreba po hrani, vodi in zraku, toploti, gibanju in počitku, zdravju in razmnoževanju. Odgovarjajo jim *telesne zmožnosti* za presnovo, rast, zdravljenje in razmnoževanje; vsaka od njih pa ima številne konkretne zmožnosti, npr.: presnovo sestavljajo dihanje, hranjenje, pitje, prebavljanje, izločanje in druge.
2. **Duševno (psihično) razsežnost** ima človek zelo sorodno z živalmi, zlasti s tistimi, ki imajo bolj razvit živčni sistem. Glavne *duševne potrebe* so: po informacijah, po razumevanju dogajanja v svetu okrog nas in v sebi (svojih zaznav, misli, čustev, želja, hotenj ...), po čustvovanju, po spominskem shranjevanju vsebin in dogajanja, po vedenju in ravnanju, po užitku, varnosti, duševnem ravnovesju in druge. Duševnim potrebam odgovarjajo *duševne zmožnosti*: zaznavanje okolja s čutili, mišljenje in sklepanje, čustvovanje, spomin, vedenje in druge. Duševno dogajanje se vrši deloma na zavestni, pretežno pa na nezavedni ravni.

12 Glej Jakob Levy Moreno: *Skupine, njihova dinamika in psihodrama*; slovenski prevod tega izbora njegovih del je izdal Inštitut Antona Trstenjaka (2000).

13 V slovenščino je prevedeno njegovo temeljno delo *Dialoški princip* (1999).

14 V slovenščini jih je predstavil Janez Janžekovič v razpravi o Marcelu, ki se nahaja v 3. zvezku Janžekovičevih izbranih spisov *Misleci*, prevedena pa je tudi knjiga *Človek pod vprašajem* (2003).

15 V slovenščini je njegovo temeljno delo *Etika in neskončno* (1998), o njem pa je največ pisal Edvard Kovač.

16 V slovenščino je prevedena njegova knjiga *Smisel ljubezni* (1996).

17 V slovenščino je prevedena njegova knjiga *Malik in razdalja* (2010).

18 Temu je posvečena monografija Ramovš, Jože (1990): *Doživljanje – temeljno človekovo duhovno dogajanje*.

3. **Duhovna ali noogena razsežnost** – in vse naslednje – so izvirno človeške. Antropološkemu raziskovanju duhovne razsežnosti in smisla je posvetil svoje plodno življenje eden najbolj znanih psihoterapevtov 20. stoletja Viktor E. Frankl. Osnovne *duhovne potrebe* so: človekovo dojetje samega sebe kot osebe, doživljanje lastne temeljne vrednosti in spoštovanje sebe, zavestna orientacija v ekološki celoti prostora in časa, v središču pa sta potrebi po svobodi in odgovornosti. Glavni *duhovni zmožnosti* sta človeška svoboda za odločanje (to je smiselno izbiranje med različnimi možnostmi po njihovi vrednosti) in človekova odgovornost za svoje odločitve.
4. **V sožitno ali medčloveško družbeno (socialno) razsežnost** spadajo povezave med ljudmi na ravni osebnih odnosov in na ravni stvarnih razmerij, in sicer v osnovnih človeških skupinah (družina) in drugotnih (npr. delovna tovarišija v službi) ter v širši družbi. Glavne *sožitne potrebe* so: po stiku z ljudmi, po občevanju (komuniciranju) in urejenem sožitju z njimi, po osebnih vlogah in nalogah v sožitju, po veljavi in ugledu med ljudmi, po smotrni organizaciji družbe in redu v njej. Odgovarjajo jim vzporedne človeške *sožitne zmožnosti*: da se povezuje z ljudmi ob vsej dvoreznosti privlačevanja in odbojnosti, da z njimi komunicira z govorom, obnašanjem in z dejanji, da prevzema v sožitju svoje vloge in v njih opravlja naloge za skupnost, da skrbi za svojo veljavo in ugled, da sodeluje z drugimi pri delu, skrbi za red in organizacijo družbenega sožitja.
5. **Razvojna ali zgodovinsko-kulturna razsežnost** vsebuje človekov individualni (ontogenetski) razvoj od spočetja do smrti ter vrstni (filogenetski) razvoj človeštva, ki se odvija kake tri milijone let. Glavne *razvojne potrebe* so: po učenju in razgledanosti, po delovni uspešnosti in ustvarjanju, po razvoju in napredovanju, po predajanju svojih življenjskih spoznanj in izkušenj drugim ljudem neposredno ali konzervirano v kulturni zaklad, po nesmrtnosti v spominu ljudi, delih ali poveljani osebni nesmrtnosti. Razvojnimi potrebami odgovarjajo *razvojne zmožnosti*: vseživljenjska radovednost in sposobnost učenja od prednikov, sodobnikov in iz lastnih izkušenj, utirjenje vedenjskih in sožitnih vzorcev v dobre navade s ponavljanjem, ustvarjalnost – ko z uvidom in dejavnostjo zapuščamo slabše in napredujemo na boljše, zmožnost da govorno, pisno, likovno, v zgrajeni stavbi ali drugače predajamo svoje izkušnje drugim ljudem, živčim in prihodnjim rodovom. Svojo človeško osebnost ter zgodovino in kulturo človeštva ustvarjamo s tem, da vsak nov rod z učenjem sprejme glavna spoznanja preteklosti, ustvari nekaj novega in vse skupaj preda naprej v zgodovinsko-kulturni spomin skupnosti.
6. **V bivanjski (eksistencialni) razsežnosti**, ki je zadnja in najbolj izvirno človeška, deluje temeljna *bivanjska potreba*, da se človek sprašuje, kaj je smisel njegovega posameznega doživetja, dejanja, trenutka ali situacije v okviru ekološke ali sistemske celote resničnosti. Enako živa je tudi potreba, da išče smisel daljših

obdobij svojega življenja (npr. poklica, družine) ter smisel svojega celotnega življenja, zgodovine in resničnosti. Viktor Frankl je to potrebo imenoval *volja do smisla*. Odgovarja ji človekova *bivanjska zmožnost*, da išče in odkriva smisel svojega doživljanja in svojih dejanj ter da se na temelju razlogov odloča za smiselno usmeritev svojega življenja ter gledanja na življenje in svet.

Vsaka človekova razsežnost ima poleg potreb in zmožnosti tudi svoje specifične *obrambne ali imunske mehanizme*, ki skrbijo za ravnotežje med zadovoljevanjem potreb ter za preživetje v razmerah, ko kaka pomembna človekova potreba ni zadovoljena. Medicina pozna *telesne imunske zmožnosti*, toda enako pomembni so *duševni, duhovni, sožitni, razvojni in bivanjski obrambni mehanizmi*. Ti so najvišja človeška zmožnost, zato je človekov razvoj najbolj ogrožen, če obolijo obrambni mehanizmi v katerikoli od razsežnosti. V biologiji in medicini so zelo cenjeni zdravi obrambni mehanizmi, na katerih gradi varovanje in krepitev telesnega zdravja. Tam šele drugotno raziskujejo imunske bolezni, medtem ko je 20. stoletje po Freudovem odkritju bolnih duševnih in deloma socialnih obrambnih mehanizmov usmerjalo pozornost samo v njihovo patologijo. Danes so verjetno največje vzgojne rezerve v odkrivanju in krepitevi zdravih duševnih, duhovnih, sožitnih, razvojnih in bivanjskih obrambnih mehanizmov.

Pedagogika je lahko v resnici človeška in uspešna, če upošteva vse človeške razsežnosti, vse potrebe in vse zmožnosti v njih. Antropologizacija pedagogike se začne pri zavestni pozornosti na celostno pojmovanje človeka pri izobraževanju, raziskovanju in razvoju metodičnih pristopov v vsakdanji družinski, javni in civilni vzgoji. Na tem področju je v Sloveniji veliko delo opravil prav Franc Pediček.

Pedičkova antropologizacija pedagogike

Pediček je antropološki poudarek umestil že v podnaslov svojih najobsežnejših pedagoških del: *Pedagogika danes – poglavja za antropološko snovanje slovenske pedagogike* (Pediček, 1992) in *Edukacija danes – poglavja za pedagoško antropologijo* (Pediček, 1994). O njegovi antropologizaciji pedagogike pa ne govorimo zaradi besede v naslovih knjig ali člankov, ampak zato, ker je bila vsa vsebina njegovega pedagoškega snovanja – kot se je rad sam izrazil – in praktičnega vzgojnega dela celostno antropološka z več vidikov. Preletimo nekatere.

Pedičkova pedagogika je celostna z vidika vseh človeških razsežnosti. V njegovih besedilih imajo enako velik pomen telesni, duševni, duhovni, socialni, razvojni in bivanjski vidiki vzgoje. To se kaže posebej v tem, da je vedno zagovarjal uravnoteženo interdisciplinarnost vseh strok, ki so pomembne za poznavanje človeka in za delo z njim, to je psihologijo, sociologijo, biologijo in druge. Toda ne kot enote, ki so zložene v pedagoško skladovnico, da vzgojitelj iz nje jemlje eno ali drugo, ampak povezane v neločljivo sistemsko celoto enovite vede – pedagogike.

Pedičkova pedagogika je celostno antropološka z vidika vseživljenjskega človeškega razvoja. V svojih sistematičnih delitvah in opredelitvah, kjer je dosegel izjemno popolnost, je celostno vzgojeslovje razdelil v *pedagogiko*, ki se že po svojem grškem besednem pomenu posveča vzgoji otrok, v *hebegogiko* za mladostniško zorenje osebnosti, *andragogiko* – (samo)vzgojo in izobraževanje odraslih, *gerontagogiko* – (samo)vzgojo in izobraževanje v starosti in *tanatagogiko* – vzgojo za kakovostno dokončanje življenje, za »umiranje« kot so govorile duhovne kulture v zgodovini, prav tako pa za smiselno prenašanje izgub in porazov skozi vse življenje.

Pediček je bil celostno antropološki pedagog tudi osebno, saj je pol stoletja živel svojo pedagoško prakso v političnih razmerah, ki niso bile naklonjene ne antropologizaciji pedagogike ne njemu osebno:

- Bil je akcijski pionirski praktik pedagoškega dela v svetovalni službi za dijake in starše na bežigranski gimnaziji in za študente na več fakultetah.
- Bil je iskan in neutruđen poljudni predavatelj učiteljem in staršem po vsej Sloveniji.
- Napisal je vrsto izjemno uspešnih poljudnih vzgojnih knjig, katerih vsebina je živo zraščena z njegovim pedagoškim delom v praksi: *Puberteta – drugo rojstvo* (1966), *Mladostnikove zadrege* (1966a), *Mladostnikovo vedenje* (1968), *Midva. Obraz najine ljubezni* (1969), *Vozli družinske vzgoje* (1971).
- Bil je raziskovalec in inovativni pedagoški znanstvenik, npr. na področju športne vzgoje (1970), svetovalne pedagogike (1967), vseživljenjskega učenja in na več drugih področjih, med katerimi posebno mesto zasluži prizadevanje za etiko v vzgoji – v zadnjem desetletju svojega življenja mi je večkrat dejal, da bi si želel narediti osnutek kodeksa za družinsko etiko.
- Bil je družbeno angažiran bojevnik za počlovečeno vzgojo v javni šoli, ne samo v šestdesetih in sedemdesetih letih, ko ga je to prizadevanje stalo kariere in možnosti za polno delovanje, ampak tudi v devetdesetih letih v samostojni Sloveniji (Pediček, 1998). Pedičkova antropologizacija pedagogike v zadnjem desetletju njegovega življenja je bil njegov boj za slovensko šolo s človeškim obrazom in za vzgojo v njej. Proti golemu izobraževanju in zgolj vadbi kritičnega razuma se je odločno bojeval za šolo, ki bo upoštevala razvoj otroka kot celovite človeške osebnosti v socialnih odnosih; pri tem mu je bil podoben le še Janez Svetina (1990, 1992).
- Bil je tudi pristen 'avtopedagog' pri lastni osebni rasti v zanj dobesedno smrtno nevarnih družbenih razmerah, saj je dvakrat tako rekoč čudežno ušel strelu. To je izpričal s svojimi zadnjimi štirimi avtobiografskimi knjigami *Tek in tekališče mojega življenja* (2004), *Iz vodnjaka spominov* (2004a), *V močniku revolucije* (2005) in *Moja hoja za pedagogiko* (2006). Napisal jih je tajno, v »samizdatu – samo za prijatelje«, kot je dejal. V knjigi *V močniku revolucije* je tudi poglavje *De profundis*, v katerem kot modrec stopi v službo sprave nad

vsemi delitvami v preteklosti in sedanjosti za človeško dostojanstvo slehernega Slovenca ter za lepše sožitje danes in jutri ob vseh osebnih in skupinskih razlikah.

Pediček je slovenski pionir antropologizacije v pedagogiki. Ta nujno potreben proces za kakovosten razvoj slovenske skupnosti še zdaleč ni končan. Pediček je zaoral ledino v skrajno neugodnih družbenih razmerah. Naloga sedanjih pedagogov je nadaljevati antropologizacijo na pedagoškem področju, ki pa ni edino. Antropologizacija je prav tako nujna v slovenskem socialnem delu, sociologiji, ekonomiji in politologiji. Celostno slovensko družboslovje bo dobilo večji pomen in ugled v narodu, ko si bo v teoriji in praksi zastavilo geslo antropologizacije: *Za človeka gre*. To je bilo tudi življenjsko geslo Antona Trstenjaka, Pedičkovega vzornika in pionirja v antropologizaciji slovenske psihologije.

Viri in literatura

- Bianco Enzo, de Ambrogio Carlo (1974): *Don Bosco*. Koper: Ognjišče.
- Frankl, E. Viktor (1987): *Logotherapie und Existenzanalyse. Texte aus fünf Jahrzehnten*. München: Piper.
- Makarenko, Anton Semjonovič (1950): *Pedagoška pesnitev*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Makarenko, Anton Semjonovič (1963): *Knjiga za starše*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Pediček, Franc (1966): *Puberteta – drugo rojstvo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Pediček, Franc (1966a): *Mladostnikove zadrege*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Pediček, Franc (1967): *Svetovalno delo in šola*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Pediček, Franc (1968): *Mladostnikovo vedenje*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Pediček, Franc (1969): *Midva. Obraz najine ljubezni*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Pediček, Franc (1970): *Pogledi na telesno vzgojo, šport in rekreacijo. Pedagoški, psihološki in filozofski vidiki*. I., II. in III. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pediček, Franc (1971): *Vozli družinske vzgoje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Pediček, Franc (1992): *Pedagogika danes – poglavja za antropološko snovanje slovenske pedagogike*. Maribor: Obzorja.
- Pediček, Franc (1994): *Edukacija danes – poglavja za pedagoško antropologijo*. Maribor: Obzorja.
- Pediček, Franc (1998): *Ob prenovi šole. Kritični pedagoški pogledi*. Ljubljana: Jutro.
- Pediček, Franc (2004): *Tek in tekališče mojega življenja*. Ljubljana: samozaložba.
- Pediček, Franc (2004a): *Iz vodnjaka spominov*. Ljubljana: samozaložba.
- Pediček, Franc (2005): *V močniku revolucije*. Ljubljana: samozaložba.
- Pediček, Franc (2006): *Moja hoja za pedagogiko*. Ljubljana: samozaložba.
- Ramovš, Jože (1990): *Doživljanje, temeljno človekovo duhovno dogajanje*. Ljubljana: Založništvo slovenske knjige.

- Ramovš, Jože (1996): Logotheoretische Grundlagen der Anthropohygiene. V: *J. Viktor-Frankl-Inst.* 1996; št. 4, leto 1, str. 78–96.
- Ramovš, Jože (2003): *Kakovostna starost. Socialna gerontologija in gerontagogika.* Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Ramovš, Jože (2006): Qualitätsvolles Altern und Zusammenleben der Generationen. Die Präventionsbedeutung von Frankls Logotherapie in den zeitgenössischen Programmen für ein qualitativvolles Altern und Zusammenleben der Generationen. V: Wiesmeyr O. (ur.), Batthyány A. (ur.): *Sinn und Person: ausgewählte Beiträge zu Logotherapie und Existenzanalyse.* Weinheim – Basel: Beltz. Str. 269–289.
- Svetina, Janez (1990): *Slovenska šola za novo tisočletje. Kam in kako s slovensko šolo.* Radovljica: Didakta.
- Svetina, Janez (1992): *Znamenja časov in šola. Šola, učitelj, ravnatelj v sedanjih prelomnih časih.* Radovljica: Didakta.
- Trstenjak, Anton (1968): *Hoja za človekom.* Celje: Mohorjeva družba.
- Trstenjak, Anton (1985): *Človek bitje prihodnosti. Okvirna antropologija.* Ljubljana: Slovenska matica.
- Trstenjak, Anton (1988): *Človek končno in neskončno bitje. Oznanjevalna antropologija.* Celje: Mohorjeva družba.
- Trstenjak, Anton (1989): *Biti človek.* Ljubljana: Cankarjeva založba.